

Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

Άγιορειτικά σημειώματα:

- 1) Άπόπειρα έκρωσισμού τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου τοῦ Ἁγίου Ὀρους τόν 20. αἰ.
- 2) Ἐνα ὑπόμνημα τοῦ Κοσμᾶ Βλάχου γιά τήν ἑλληνικότητα τοῦ Ἁγίου Ὀρους τό 1913 καί ἡ τύχη του

—

A

Όπως είναι γνωστό, οι μονές του Άγιου Όρους σέ όλο τό διάστημα τής τουρκοκρατίας είχαν ένα δυσβάστακτο βάρος: τής οίκονομικές δυσκολίες σάν αποτέλεσμα τών φορολογικών καταπιέσεων. Είναι άκόμη γνωστό ότι πολλές μονές κατέφευγαν σέ δανεισμό χρηματικών ποσών, γεγονός πού έκαμνε άκόμη πιό δυσβάστακτο τό οίκονομικό βάρος, γιατί έπρεπε νά βρεθούν πολλές φορές τεράστια ποσά για νά πληρωθεϊ όχι μόνο τό κεφάλαιο, αλλά καί ο τόκος. Είναι επίσης γνωστό ότι όλες σχεδόν οι μονές του Άγιου Όρους, για νά άντεπεξέλθουν στίς οίκονομικές δυσκολίες τους κατέφευγαν στή ρωσική αύτοκρατορία για οικονομική βοήθεια. Καί η μονή Έσφιγμένου είχε κατά τήν περίοδο τής τουρκοκρατίας πολλές σχέσεις μέ τή Ρωσία. Θά αναφερθοϋμε παρακάτω στούς σταθμούς τών σχέσεων αύτων:

Ός πρώτο σταθμό μπορούμε νά αναφέρουμε ότι κατά τά μέσα του 19. αϊ. δημιουργήθηκε άγιορειτική παράδοση, σύμφωνα μέ τήν όποια ο όσιος Άντώνιος, ο ιδρυτής άργότερα τής Λαύρα του Κιέβου, από όπου πήρε τήν προσωνομία Ρεčerskij, έζησε καί μόνασε τόν 11. αϊ. σέ σπηλιά κοντά στή μονή. Η παράδοση αύτή, η όποία δέν έχει κανένα ιστορικό έπιχείρημα¹, άμφισβητήθηκε από τόν Ε.Ε. Colubinskij στίς άρχές του αϊώνα μας². Βέβαια κανείς δέν άμφισβήτησε ότι ο όσιος Άντώνιος Ρεčerskij ήλθε καί έζησε δυό φορές στο Άγιο Όρος τόν 11. αϊ. Ο Ρώσος όμως ιστορικός άπέδωσε τή γένεση τής άγιορειτικής παράδοσης στούς Έλληνες καί μάλιστα στούς Έσφιγμενίτες πατέρες³, οι όποιοι ήθελαν νά θέσουν τή μονή υπό τήν προστασία τής Ρωσίας. Τό μόνο πού κατόρθωσαν, γράφει, ήταν νά πάρουν άδεια καί νά κάνουν έ-

1. "... rien ne permet de supposer des rapports entre Antoine et Esphigmenou...", Archives de l'Athos, VI: Actes d'Esphigmenou, éd. diplomatique par J. Lefort, texte, Παρίσι (P. Lethiélleux) 1973, σ. 17 (στή συνέχεια: J. Lefort, Actes d'Esphigmenou).

2. Ε.Ε. Golubinskij, Istorija russkoj cerkvi (= 'Ιστορία τής Έκκλησίας τής Ρωσίας), 1,2, Μόσχα 21904, σσ. 570-571, όπου καί περισσότερη βιβλιογραφία πρβλ. καί Α.-Αϊ. Ν. Ταχιάου, "Αί μετά του Άγιου Όρους σχέσεις τής Ρωσίας μέχρι του 14. αϊώνος", Αθωνική Πολιτεία, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 51 (Άριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης) καί 'Ι.Π. Μαμαλάκη, Τό Άγιο Όρος (Άθω) διά μέσου τών αϊώνων, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 154-155 (Δημοσιεύματα τής Έταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Μακεδονική Βιβλιοθήκη, άριθ. 33).

3. Ε.Ε. Golubinskij, ό.π., σ. 571.

ράνους στη Ρωσία⁴. Σήμερα, υπάρχουν μέσα και έξω από τή μονή οκτώ παρεκκλήσια. Ένα από αυτά, στη θέση Μεγάλη Σαμάρεια, τιμάται στη μνήμη του όσιου Ἀντωνίου Pečerskij⁵.

Ὡς δεύτερος σταθμός σχέσεων εἶναι δυνατόν νά σημειωθεί ὁ 17. αἰ., ὅταν ἡ μονή παρήκμασε οἰκονομικά καί χρειάστηκε τή συνδρομή τῆς Ρωσίας. Τό πρῶτο "ούκάζιο" ὑπέρ τῶν Ἐσφιγμενιτῶν ἐκδόθηκε στίς 16.3.1640 ἐπί τσάρου Μιχαήλ Θεοδώροβιτς Romanov (1613-1645)⁶. Ὁ τσάρος ἔδωσε ἄδεια στούς Ἐσφιγμενίτες μοναχούς νά κάνουν ἐράνους στη Ρωσία κάθε 5 χρόνια⁷.

Ὡς τρίτο σταθμό θά χαρακτηρίσουμε τό ἔτος 1845, ὅταν ἄρχισε νά χτίζεται τό παρεκκλήσι στη μνήμη του όσιου Ἀντωνίου Pečerskij στη σπηλιά κοντά στη μονή, στη θέση Μεγάλη Σαμάρεια, ὅπως ἀναφέραμε. Τό εἰκονοστάσι του παρεκκλησιου κατασκευάστηκε στη Ρωσία τό 1849 καί εἶναι δῶρο του ἀρχιμανδρίτη Ἰουβενάλιου ἀπό τήν Πετρούπολη. Τό 1850 συμπληρώθηκε καί ἐγκαινιάστηκε τό παρεκκλήσι στη μνήμη του όσιου Ἀντωνίου Pečerskij⁸. Τέλος, τό 1858 εἰκόνα του όσιου Ἀντωνίου ἀπό σμάλτο στάλθηκε ἀπό τή Λαύρα του Pečersk στη μονή Ἐσφιγμένου⁹.

Ὡς τέταρτος καί τελευταῖος σταθμός μποροῦν νά θεωρηθοῦν ὀρισμένα γεγονότα τῆς τελευταίας δεκαετίας του περασμένου αἰώνα:¹⁰ α. Ὁ Ρῶσος μοναχός Νεόφυτος Μπουραζέρης (Bourazeri)

4. Ὁ.π., σ. 71.

5. Ἐξάλλου, στήν ἀνατολική πτέρυγα τῆς μονῆς, στόν τελευταῖο ὄροφο, ὑπάρχει παρεκκλήσι, τό ὅποιο φέρεται ὅτι δέν ἔχει ἐγκαινισθεῖ ποτέ καί τό ὅποιο οἱ ἀδελφοί τῆς μονῆς ὀνομάζουν: "Ρωσική Ἐκκλησία". Τήν πληροφορία ὀφείλω στόν κ. Ἰωακεύμ Παπάγγελο, τῆς Ἐφορίας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων, τόν ὅποιο εὐχαριστῶ καί ἔδω.

6. Actes de l'Athos III, Actes d'Esphigmenou, publiées par R.P. Louis Petit et W. Regel, Πετρούπολη 1906, σσ. XXIV-XXV (Vizantijskij Vremennik, Priloženie k XII tomu, No I) (στή συνέχεια: L. Petit, Actes d'Esphigmenou).

7. L. Petit, Actes d'Esphigmenou, σσ. XXIV-XXV καί ἀριθ. ἔγγρ. XXX, σ. 55· πρβλ. Μ.Ι. Γεδεών, Ὁ Ἄθως. Ἀναμνήσεις-Ἐγγραφα - Σημειώσεις, Κωνσταντινουπόλη 1885, σ. 192.

8. Γ. Σμυρνάκη, Τό Ἅγιον Ὄρος, Ἀθήνα 1903, σ. 540 καί 638· Ἰ.Π. Μαμάλη, ὀ.π., σ. 452.

9. J. Lefort, Actes d'Esphigmenou, ὀ.π., σ. 17.

10. Τό 1654 ἐπισκέφθηκε τή μονή ὁ ἱερομόναχος Ἀρσένιος Suchanov καί πήρε 18 χειρόγραφα (σέ συνολικά 498 χειρόγραφα πού πήρε ἀπό ὅλες τίς μονές του Ἁγίου Ὄρους, τά ὅποια σήμερα βρίσκονται στό Κρατικό Ἱστορικό Μουσέτο - GIM - τῆς Μόσχας) [M. Lascaris, "Arsène Suchanov

εἶχε ἀγοράσει στίς Καρυές τὸ ἐσφιγμένιτικο κελλί τῶν ἁγίων Ἀναργύρων καὶ ἐπέδωξε νὰ τὸ μετατρέψει σὲ σκήτη. Ἀποφεύχθηκε ὅμως αὐτὸ μὲ σιγίλλιο (21.3.1891) τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Νεόφυτου Η' (1891-1894). Μὲ τὸ πατριαρχικὸ σιγίλλιο ἀκυρώθηκε ἡ πούληση τοῦ κελλιοῦ¹¹. β. Τὸ 1898, δύο πατέρες τῆς μονῆς Παντελεήμονος ζήτησαν ἀπὸ τὴ μονὴ Ἐσφιγμένου νὰ πουλήσει σ' αὐτοὺς τὸ προσκύνημα τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου γιὰ 600 ὀθωμανικὲς λίρες. Οἱ Ἐσφιγμενίτες ὅμως, ὕστερα ἀπὸ προτροπὴ τοῦ μοναχοῦ Γ. Σμυρνάκη, ἀπέκρουσαν τὴν πρότασιν¹².

Πρόσφατη ἐρευνά μας στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν εἶχε σάν ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἀνεύρεση νέων ἐγγράφων σχετικῶν μὲ τὴν ἀπόπειρα ἐκρωσισμοῦ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου στὰ 1912, λίγους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ὁ σχετικὸς φάκελος τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν (στὴ συνέχεια ΑΥΕ) ἔχει τὰ παρακάτω στοιχεῖα: 1912, α.α.κ./Ι, Περί Ἁγίου Ὄρους¹³.

et les manuscrits de l'Athos. Un nouveau document 10 Juin 1654", Byzantion 28 (1959) 543-545" B. L. Fonkič, Grečesko-russkie kul'turnye svjazi v XV-XVII vv. - Grečeskie rukopisi v Rossii (= Οἱ Ἑλληνορωσικὲς πολιτιστικὲς σχέσεις τὸν 15. μὲ 17. αἰ. - Τὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα στὴ Ρωσία), Μόσχα (Nauka) 1977, σ. 100]. Τὸ 1709 ἐπισκέφθηκε τὴ μονὴ ὁ ἀρχιμανδρῆτης Ἰππόλυτος Višenskiij (J. Lefort, Actes d'Esphigmenou, ὁ.π., σ. 3) τὸ 1774 ὁ μοναχὸς V. Barskij (J. Lefort, Actes d'Esphigmenou, ὁ.π., σ. 17) τὸ 1844 ὁ καθηγητὴς τοῦ Νεορωσικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀδησοῦ V.I. Grigorovič, [V.I. Grigorovič, Očerok putečestvija po Evropejskoj Turcij (= Δοκίμιο περιηγήσεων στὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία), Μόσχα 21877, σ. 50] τὸ 1846 ὁ ἐπίσκοπος Πορφύριος Uspenskiij (J. Lefort, Actes d'Esphigmenou, ὁ.π., σ. 4) πρὶν ἀπὸ τὸ 1851 ὁ θεολόγος καὶ συγγραφέας A.N. Muraviev (J. Lefort, Actes d'Esphigmenou, ὁ.π., σ. 17) καὶ τέλος, τὸ 1859 ὁ P.I. Sevastianov (J. Lefort, Actes d'Esphigmenou, ὁ.π., σ. 5), ὁ ὁποῖος τὸ 1860 πρωτοστάτησε σὲ ἀπόπειρα ἐκρωσισμοῦ τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου (Γ. Σμυρνάκη, ὁ.π., σ. 194) Μ. Μεταξάκη, Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ, Ἀθήνα 1913, σ. 88) Ν.Γ. Μυλωνάκου, Ἅγιον Ὄρος καὶ Σααῦο, Ἀθήνα 1960, σσ. 88-89).

11. Μὲ τὴν ἀκύρωση αὐτὴ τελειώνει τὴν Εἰσαγωγή του στὰ Actes d'Esphigmenou ὁ L. Petit (Actes d'Esphigmenou, ὁ.π., σ. XXXIV), ὁ ὁποῖος καταφέρεται ἐναντίον τοῦ Γ. Σμυρνάκη γιὰ ὅσα γράφει γιὰ τὸ Νεόφυτο Μπουραζέρι (Γ. Σμυρνάκη, ὁ.π., σσ. 343-344). Ὁ ἁγιορεῖτης συγγραφέας Γ. Σμυρνάκης ἦταν Ἐσφιγμενίτης μοναχός.

12. Γ. Σμυρνάκη, ὁ.π., σ. 416 ἐξ. Πρβλ. καὶ Ἰ.Μ. Μαμαλάκη, ὁ.π., σ. 463.

13. Τὴν κυρίαν Ἔφη Ἀλλαμανῆ, τὸ προσωπικὸ τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ συνάδελφο κ. Β. Κόντη εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδιᾶς γιὰ τὴν πρόθυμη ἐξυπηρέτηση, τὴν ὁποία συνάντησα στίς ἔρευνές μου τὸ Μάρτιο τοῦ 1979.

Τὴν πρώτη δεκαετία τοῦ 20. αἰ. ἡ μονὴ Ἐσφιγμένου εἶχε χρέος τὸ ὁποῖο ἔφερε τοὺς Ἐσφιγμενίτες πατέρες σὲ ἀπόγνωση. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1909 ἡ μονὴ χρωστοῦσε 4.032 ὀθωμανικὲς λίρες, ἀλλὰ τὸ 1912 ἐλαττώθηκε τὸ χρέος σὲ 1800 ὀθωμανικὲς λίρες¹⁴, γεγονός που ἐνθάρρυνε τὸ 1912 τοὺς Ρώσους νὰ ἐπωφεληθοῦν καί νὰ θελήσουν νὰ βοηθήσουν τὴ μονή, ζητώντας γιὰ ἀντάλλαγμα νὰ ἀγοράσουν κτηματικὴ περιουσία τῆς μονῆς¹⁵.

Οἱ μοναχοὶ ὅμως τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου, Ἕλληνες μοναχοί, ἔκριναν σκόπιμο νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴ βοήθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Ἀπευθύνθηκαν λοιπὸν στὸν Πρωθυπουργὸ τῆς Ἑλλάδος Ἐλευθέριο Βενιζέλο χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα¹⁶. Δὲν ἐγκατέλειψαν ὅμως τίς προσπάθειές τους καί προσέτρεξαν στὴ μεσολάβηση τοῦ Ἰωάννη Δραγούμη, "τιμηματάρχη" τότε, τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν¹⁷. Ἐστειλαν λοιπὸν στὴν Ἀθήνα τὸν ἱερομόναχο Ἀνδριανὸ καί τὸ μοναχὸ Παχώμιο, ἀδελφούς τῆς μονῆς, οἱ ὁποῖοι καί συνέταξαν ὑπόμνημα πρὸς τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Τὸ κύριο θέμα τοῦ ὑπομνήματος περιέχεται στὴν παρακάτω παράγραφο: "Τὴν τοιαύτην δυσχερεστάτην θέσιν τῆς Μονῆς ἐπωφελήθησαν οἱ Ρῶσοι, οἵτινες προσφέρονται νὰ ἀγοράσωσι τὴν ἀπὸ Χαλκιδικῆς εἰς Ἅγιον Ὄρος λωρίδα γῆς τὴν ἀπομένουσαν εἰς τὴν Μονὴν, τὸ μόνον μέρος ἀνήκον εἰς Ἑλληνικὴν Μονὴν δι' οὗ ἀκωλύτως δύνανται οἱ ἡμέτεροι νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καί τοῦ ὁποῖου ἡ ἀπώλεια μεγίστη θὰ εἶναι ζημία διὰ τὰ καθ' ὄλου Ἑλληνικά συμφέροντα. Ἐννοεῖται ὅτι ἀρνητικὴ ἐδόθη ἀπάντησις εἰς τὴν ἐλκυστικὴν ταύτην πρότασιν - προσφέρουσιν ἡμῖν 12.000 λίρ. ὀθωμ. - ἧτις θὰ ἐβελτίου μὲν τὴν οἰκονομικὴν τῆς Μονῆς θέσιν, θὰ κατέστρεφεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου μεγάλαν Ἑθνικὰν ἀπώλειαν" (βλ. ὁλόκληρο τὸ κείμενο στὸ Παράρτημα 1 τῆς μελέτης). Τὸ ὑπόμνημα τῶν δύο Ἐσφιγμενιτῶν πατέρων διαβιβάστηκε ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰ. Γρυπάρη στὴν Πρεσβείαν τῆς Ἑλλάδος στὴν Κωνσταντινούπολιν καί στὸ Γενικὸ Προξενεῖο τῆς Ἑλλάδος στὴ Θεσσαλονίκη, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ πληροφορήσουν τὸ Ὑπουργεῖο ἂν

14. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, χ. ἀριθ., Ἀδριανὸς ἱερομόναχος Ἐσφιγμενίτης καὶ Παχώμιος μοναχὸς Ἐσφιγμενίτης πρὸς Ἐλευθέριον Βενιζέλον (Ἀθήνα), χ.χ., [1912], σ. 3. Πανομοιότυπο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς βλ. στὸ Παράρτημα τῆς παρούσης μελέτης.

15. Ὁ.π.

16. Μᾶς εἶναι ἄγνωστο τὸ κείμενο, ἀλλὰ καί ἡ ἡμερομηνία αὐτῆς τῆς αἰτήσεως, βλ. Ὁ.π., σ. 4: "... ἡ Ἱερά Κοινότης Μονῆ τοῦ Ἐσφιγμένου, κρούουσα τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, - δευτέραν ἤδη φοράν - ἀπέστειλεν ἡμᾶς ἐνταῦθα..".

17. Πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ διπλωμάτη, πολιτικὸ καὶ συγγραφέα Ἰωάννη Δραγούμη (1878-1920).

κρίνουν σκόπιμο νά βοηθηθεῖ ἡ μονή¹⁸. Σέ λίγες μέρες ὁ Γενικός Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στή Θεσσαλονίκη Ἀ. Παπαδιαμαντόπουλος πληροφορήσε τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ἔχοντας καί τή γνώμη τοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ Ἁγίου Ὁρους στή Θεσσαλονίκη¹⁹, ὅτι ἡ μονή Ἐσφιγμένου: "... εἶναι ἀληθῶς πενεστάτη καί ἀξία συνδρομῆς"²⁰. Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος ὁμῶς πρότεινε νά συνταχθεῖ κατάλογος τῶν ὀφειλετῶν (διότι ἦταν δυνατό νά εἶχαν δανεισθεῖ χρήματα οἱ Ἐσφιγμενῖτες ἀπό ἄλλες μεγάλες καί εὐπορες μονές) καί μετὰ ἀπό ἱεράρχηση τοῦ μεγάλου χρέους τῆς μονῆς νά ζητοῦσε ἡ μονή Ἐσφιγμένου ἀπό τίς ἄλλες μονές: "... ἵνα παραιτηθῶσιν εἰ δυνατόν τῶν ἀξιώσεών των ἢ μειώσωσιν ταύτας, διότι δέν θά ἦναι δίκαιον νά βαρυνθῇ τό Ἑλληνικόν Δημόσιον, διά παροχῆς ποσοῦ μεγάλου νά μή δεικνύωσι δέ ἐνδιαφέρον ὑπέρ μονῆς πασχούσης Μοναί εὐποροῦσαι καί μεγάλας κεκτημένας περιουσίας"²¹. Στό ἔδιο θέμα ἡ Πρεσβεΐα τῆς Ἑλλάδος στήν Κωνσταντινούπολη (Ἰ. Ἀλεξανδρόπουλος) πληροφορήσε τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν²², ἀφοῦ ζήτησε καί τή γνώμη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα-

18. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, ἀριθ. 4932, Ἰ. Γρυπάρης πρὸς Πρεσβεΐα τῆς Ἑλλάδος στήν Κωνσταντινούπολη καί Γενικό Προξενεῖο τῆς Ἑλλάδος στή Θεσσαλονίκη, Ἀθήνα, 20.2.1912. (Ὅλες οἱ ἡμερομηνίες ἀναγράφονται ὅπως εἶναι στό πρωτότυπο, μέ τό Ἰουλιανό ἡμερολόγιο).
19. Ἐδῶ πρόκειται γιά τόν ἱεροδιάκονο Κοσμᾶ Βλάχο· βλ. Κ.Κ. Παπουλίδη, Οἱ Ρῶσοι Ὀνοματολάτραι τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Θεσσαλονίκη 1977, σ. 82 (Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθ. 173) καί Χρ. Κτενᾶ, Ἀπαντα τά ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἱερά καθυδρύματα εἰς 726 ἐν ὄλῳ ἀνερχόμενα καί αἰ πρὸς τόν δοῦλον Ἔθνος ὑπηρεσῆαι αὐτῶν, Ἀθήνα 1935, σ. 507.
20. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, ἀριθ. ἐμπ. 176, Ἀ. Παπαδιαμαντόπουλος πρὸς Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, Θεσσαλονίκη, 2.3.1912, σ. 1.
Ὁ Ἀνδρέας Παπαδιαμαντόπουλος τοῦ Δημητρίου (1856-1919) ἦταν νομικός, διπλωμάτης καί συγγραφέας. Ἐκτός ἀπὸ τῆς Θεσσαλονικῆς ὑπηρετίσε ὡς ἰδιαίτερος γραμματέας τοῦ πρύγκηπα Γεωργίου στήν Κρήτη, Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος στό Βουκουρέστι, στή Χάγη, στίς Βρυξέλλες, καί Διευθυντής τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, Μ.Δ.Β (οὐτάλα), "Παπαδιαμαντόπουλος, Ἀνδρέας", Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια, τ. 19 (Ἀθήνα 1932), σ. 565.
21. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, ἀριθ. ἐμπ. 176. Ἀ. Παπαδιαμαντόπουλος πρὸς Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, Θεσσαλονίκη, 2.3.1912, σ. 1-2.
22. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, ἀριθ. ἐμπ. 1148, Ἰ. Ἀλεξανδρόπουλος πρὸς Ἰ. Γρυπάρη, Κωνσταντινούπολη, 14.3.1912.
Ὁ Ἰωάννης Π. Ἀλεξανδρόπουλος ἦταν δισέγγονος τοῦ Φιλικοῦ καί ἀγωνιστῆ τῆς Ἐπανάστασε τοῦ 1821 Ἀναγνώστη Ἀλεξανδρόπουλου. Τό 1906 ἦταν Γενικός Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στήν Ὀδησσό [= Τήν τελευταία πληροφορία ὀφείλω στό συνάδελφο κ. Κωνσταντῖνο Ἀπ. Βακαλόπουλο, τόν ὅποιο εὐχαριστῶ καί ἐδῶ]. Ὡς διπλωμάτης διακρίθηκε σέ εὐδίκες ἀπο-

τριαρχείου²³, ὅτι θά ἔπρεπε νά βοηθηθεῖ ἡ μονή, ἀλλά ἐπισήμα-
νε ὅτι μέ μικροβοηθήματα δέν θά ἦταν δυνατό νά τακτοποιηθοῦν
τά οἰκονομικά της. Ὁ Ἀλεξανδρόπουλος πληροφορήσε ἀκόμη τό
Ἰπουργεῖο Ἐξωτερικῶν πῶς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο θά ἤθε-
λε νά ἀπευθύνεται ἡ μονή στή φυσική της προϋσταμένη ἀρχή, ἡ
ὁποία θά φρόντιζε νά λύσει τά οἰκονομικά θέματα τῆς μονῆς:
"... Ἰσως καί δι' ἐπικουρίας ἄλλων πλουσιωτέρων Μονῶν"²⁴. Τό-
σο ἡ Πρεσβεΐα τῆς Ἑλλάδος στήν Κωνσταντινούπολη, ὅσο καί τό
Γενικό Προξενεῖο τῆς Ἑλλάδος στή Θεσσαλονίκη ἀνέφεραν ὅτι
ἡ μονή Ἐσφιγμένου ἦταν δυνατό νά βοηθηθεῖ ἀπό ἄλλες μονές
τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος στήν Κωνσταντι-
νούπολη ἀνέφερε ἀκόμη ὅτι ὁ ἀρχιεραμαματέας τῆς Ἱερᾶς Συ-
νόδου, "κληρικὸς διακεκριμένος"²⁵ εἶχε τῆ γνώμη ὅτι ἡ μονή
Ἐσφιγμένου εἶχε κτήματα" ... ἂν δέ καλλίτερον διερρύθμιζε τά
καθ' ἑαυτήν καί περιώριζε μάλιστα κατ' ὀλίγον τόν ἀριθμόν τῶν
ἐν αὐτῇ βιούντων μοναχῶν θά ἠδύνατο νά ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγ-
κας της..." ἀφοῦ ἔτσι ἔκανε καί ἡ μονή Σταυρονικήτα "περι-
στοιχιζόμενη ὑπό ρωσικῶν κελλίων, πτωχοτέρα τῆς τοῦ Ἐσφιγμέ-
νου, καί ἐξῆλθε τῆς δυσχεροῦς θέσεως εἰς ἣν οἰκονομικῶς εὐρί-
σκετο ...".²⁶

Τό Ἰπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ἀποφάσισε νά βοηθήσει τῆ μονή
Ἐσφιγμένου μέ 600 ὀθωμανικὲς λίρες, δηλ. μέ τό 1/3 τῶν χρεῶν
της καί δόθηκαν οἱ σχετικὲς ἐντολές στήν Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς
Ἑλλάδος καί στό Γενικό Προξενεῖο τῆς Ἑλλάδος στή Θεσσαλονί-

στολές στό Βουκουρέστι καί στό Βελιγράδι. Τό 1918 ἦταν ὁ πρῶτος Ἕλληνας
Ἀρμοστής στήν Κωνσταντινούπολη. Μετά, ἀντιπροσώπευσε τήν Ἑλλάδα
στήν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν. Γ.Δ.Κ. (ορομηλᾶ), "Ἀλεξανδρόπουλος Ἰωάν-
νης Περ.", Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαιδεΐα, τόμος 3 (Ἀθήνα 1927),
σ. 636.

23. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τόν Ἰωακείμ Γ'.

24. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, ἀριθ. ἐμπ. 1148, Ἰ. Ἀλεξανδρόπουλος πρὸς Ἰ.
Γρυπάρη, Κωνσταντινούπολη, 14.3.1912, σ. 2.

25. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τόν ἀρχιμανδρῆτη Ἀπόστολο Τρύφωνος, ἀργότερα
(1913) μητροπολίτη Ρόδου βλ. Ἀθαν. Γ. Τσερνόγλου, "Ἀπόστολος, μη-
τροπολίτης Ρόδου (1913-1946) εἶτα Ἀμασειᾶς (1951-1957)", Ἡθική καί
θρησκευτικὴ Ἐγκυκλοπαιδεΐα 2 (1963) 1190-1192 καί Β.Θ. Σταυρίδου,
Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι (1860-Σήμερον), ἀ' Ἱστορία, Θεσσαλονί-
κη 1977, σ. 683 (Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἐπιστημονικὰ Πραγ-
ματεῦται, Σειρὰ Φιλολογική καί Θεολογική, ἀριθ. 14).

26. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, ἀριθ. ἐμπ. 1148, Ἰ. Ἀλεξανδρόπουλος πρὸς Ἰ.
Γρυπάρη, Κωνσταντινούπολη, 14.3.1912, σ. 2.

κη²⁷. Ἐξάλλου, ὁ Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ζήτησε ἀπό τό Γενικό Πρόξενο τῆς Ἑλλάδος στή Θεσσαλονίκη Ἄ. Παπαδιαμαντόπουλο: "... Ἴνα τά χρήματα ταῦτα περιέλθωσιν ἀσφαλῶς τῇ Μονῇ τοῦ Ἐσφιγμένου καί διατεθῶσι διὰ τήν ἀπόσβεσιν χρεῶν Ἰσοποσοῦ.." ²⁸

Εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἀρχιγραμματέας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀρχιμανδρίτης Ἀπόστολος Τρύφωνος, δέν διέβλεπε στήν ἐκποίηση κτημάτων τήν ἐνδεχόμενη ἐπικράτηση τῶν Ρώσων στή μονή Ἐσφιγμένου. Ἐξάλλου καί γιά τήν οἰκονομική ἀνόρθωση τῆς μονῆς εἶχε τή γνώμη ὅτι, ἂν ὑπῆρχαν λιγότεροι μοναχοί, θά εἶχε καί ἡ μονή λιγότερα ἐξοδα! Εἶναι ἐκδηλο λειπόν ὅτι ὀρισμένοι κύκλοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τό 1912 δέν ἀνησυχοῦσαν ἂν οἱ Ρῶσοι φρόντιζαν, ἀπό τά μέσα τοῦ 19. αἱ. καί ὕστερα, νά αὐξήσουν τήν παρουσία τους στό Ἅγιον Ὄρος. Ἀκριβῶς καί διότι ὑπῆρχε αὐτή ἡ μυωπική πολιτική παρουσιάστηκαν στατιστικές, οἱ ὁποῖες ἀνέφεραν ὅτι τό σλαβικό στοιχεῖο, μαζί μέ τούς Ρουμάνους καί τούς Γεωργιανούς, στό Ἅγιον Ὄρος τήν πρώτη δεκαετία τοῦ 20. αἱ. ἦταν περισσότερο ἀπό τό ἐλληνικό²⁹. Γι' αὐτό καί ὁ Ἰ. Γρυπάρης ἔγραψε στήν Πρεσβεῖα τῆς Ἑλλάδος στήν Κωνσταντινούπολη: "... Σπουδαίως ἀπασχολεῖ τήν Β. Κυβέρνησιν τό ζήτημα τῆς προΐούσης ἐπικρατήσεως τῶν Ρώσων ἐν Ἅγίῳ Ὄρει, ἀποδιδομένης ὑφ' ἡμῶν κατά τό πλεῖστον εἰς τήν ἐλαττωματικήν ἐπίβλεψιν τῶν ἡμετέρων μονῶν ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ..."³⁰. Καί ὁ ὑπουργός ἐξηγεῖ τί ἐννοεῖ ἐλαττωματική ἐπίβλεψη: "... ἐκεῖνο πρό πάντων ὄπερ περιάγει εἰς ἀθλίαν κατάστασιν τάς Ἑλληνικάς μονάς τοῦ Ἅγίου Ὄρους εἶναι αἱ διαμάχαι μεταξὺ μοναχῶν ..."³¹. Στήν κατηγορία αὐτή ἀνήκαν οἱ μονές Ἅγίου Παύλου, Γρηγορίου, Κουτλουμουσίου καί Ἐσφιγμένου³².

27. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, ἀριθ. 8481, Ἰ. Γρυπάρης πρὸς Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καί Γενικό Προξενεῖο τῆς Ἑλλάδος στή Θεσσαλονίκη. Ἀθήνα 28.3.1912. (Ἀπό τό ἔγγραφο αὐτό πληροφοροῦμαστε πὼς 600 ὀθωμανικές λίρες τῆς ἐποχῆς ἦταν περὶ πικροῦ 14.000 δρχμ. τῆς ὕδρας ἐποχῆς).

28. Ὁ.π., σ. 2.

29. Γιά τή ρωσική παρουσία στό Ἅγιον Ὄρος στά τέλη τοῦ κερασμένου αἰῶνα βλ. τί ἔγραψε χαρακτηριστικά καί ἐπιγραμματικά ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης "Ἡ ἐννεακοσαετηρίς τῆς παμμεγίστης Λαύρας", ἐφημ. Ἐφημερὺς 5.7.1889. Τό ἄρθρο ξαναδημοσιεύτηκε στό περιοδικό Νέα Ἐστία (τεῦχος 875: Χριστούγεννα 1963: Ἀφιέρωμα στό Ἅγιον Ὄρος) (1963) 234-236.

30. ΑΥΕ, αακ/Ι, ἀριθ. 9726, Ἰ. Γρυπάρης πρὸς Πρεσβεῖα τῆς Ἑλλάδος στήν Κωνσταντινούπολη, Ἀθήνα, 2.4.1912, σ. Ι.

31. Ὁ.π., σ. 2.

32. Ὁ.π., σ. 3.

Τέλος, ὁ σχετικὸς φάκελος κλείνει μὲ εὐχαριστήριο γράμμα τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου ἀρχιμανδρίτη Σωφρονίου στό Δραγούμη (βλ. ὀλόκληρο τὸ κείμενο στό Παράρτημα 2 τῆς μελέτης). Ὁ ἡγούμενος εὐχαρίστησε τὸ Δραγούμη γιὰ "... τὴν εἰς τὴν δοκιμαζομένην Μονήν... δωρεάν τοῦ Ἐπιφυλακτικοῦ Συμβουλίου ..."³³. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγραφε ὁ ἡγούμενος ὅτι ἡ δωρεὰ αὐτὴ ἦταν: "... ἠθικὴ μᾶλλον ἢ ὕλική δύναμις ...", ἡ ὁποία θὰ τόνωνε τίς ψυχές τῶν ἀδελφῶν τῆς μονῆς καί θὰ τίς ἐνίσχυε στόν ἀγῶνα τοῦ καλοῦ καί τῆς ἀλήθειας³⁴.

Ἔτσι, χάρις στίς ἐνέργειες τοῦ διορατικοῦ Ἰωάννα Δραγούμη καί στήν ἐπέμβαση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἀποφεύχθηκε ὁ ἐκρωσισμὸς τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου τὸ 1912, λίγους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

33. ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, χ. ἀριθ., Ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος πρὸς Ἰωάννη Δραγούμη, Μονὴ Ἐσφιγμένου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, 19.6.1912, σ. 1. Πανομοιάτυπο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς βλ. στό Παράρτημα τῆς παρούσης μελέτης.

34. Ὁ.π., σ. 1.

1.

Τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητι*

Τῷ Ἐλευθερίῳ Βενιζέλω

Πρωθυπουργῷ

Μία τῶν ιστορικοτέρων ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Μονῶν, ἡ Ἱερά Κοινοβίος Μονή τοῦ Ἐσφιγμένου, διατρέχει ἀμεσονκίνδυνον, ὡς ἐκ τῆς παντελοῦς ἀδυναμίας νά ἐκπληρώσῃ τάς ὑλικὰς αὐτῆς ὑποχρεώσεις.

Ἡ Μονή αὕτη ἀριθμοῦσα σήμερον περί τούς ἑκατόν μοναχοῦς προσέρχεται εἰς Ὑμᾶς, διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς, ἕνα ζητήσῃ τήν Ὑμετέραν ἀρωγὴν καί ἀντίληψιν.

Ὡς ἐκ τῶν ἐν φωτοτυπία συνημμένων ἐγγράφων - ὀλίγων ἐκ τῶν πολλῶν ὁμοίων ἀπωλεσθέντων - ἐμφαίνεται, ἡ ἐν λόγῳ Ἁγία Μονή τοῦ Ἐσφιγμένου προθύμως συνεισέφερεν ὑλικῶς - ἐκτός τῆς ἄλλης εἰς ἄνδρας συνδρομῆς - πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο κατὰ τόν Ἱερόν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα³⁵. Μετά τοῦτον οἱ Τοῦρκοι ἐκδικούμενοι τήν τοιαύτην στάσιν τῆς Μονῆς, κατέλαβον αὐθαίρετως τά πλεῖστα τῶν κτημάτων τῆς καί τοιουτοτρόπως ἔκτοτε ἡ Μονή εἰ-

* Διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τῶν πρωτοτύπων ἐγγράφων.

35. Οἱ συντάκτες ἀναφέρονται ἐδῶ στήν Ἐπανάστασιν τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπαῖ στή Χαλκιδική τό 1821 καί εἰδικά στή σύμβολή τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου. Γιά περισσότερα βλ.: Ἱ. Μαμαλάκη, "Διήγησις περὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἐν καιρῷ τῆς Ἐπαναστάσεως", Ἐπιστημονική Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 7 (1957) 215-237 τοῦ Ἰδίου, "Ἡ Ἐπανάστασις στή Χαλκιδική τό 1821" ἡ συμμετοχή τῶν Ἁγιορειτῶν καί ὁ ρόλος τοῦ Ἐμμ. Παπαῖ, Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς 1961, τεύχ. 1, σσ. 37-52 τεύχ. 2, σσ. 144-192 τεύχ. 3, σσ. 3-45 τοῦ Ἰδίου, "Τά μαρτύρια τῶν Ἁγιορειτῶν ἐπὶ Μεχμέτ Ἐμὴν Ἀβδουλάχ Πασᾶ. 1822-1823", Δελτίον Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας 17 (1963-1964) 39-153 τοῦ Ἰδίου, "Τό Ἅγιον Ὄρος εἰς τόν ἀγῶνα τοῦ 1821-1830", Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς 48 (1965) 128-132 Β. Σφυρόερα, "Τοπική ἐπικράτησις τῆς Ἐπαναστάσεως", Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τ. 12: Ἡ Ἑλληνική Ἐπανάστασις καί ἡ ἔδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (1821-1832), Ἀθήνα (Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν) 1975, σσ. 188-189 J.C. Vasdravellis, The Greek Struggle for Independence: The Macedonians in the Revolution of 1821 Θεσσαλονίκη 1968, σσ. 74-107 (Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθ. 94) Ἱ.Κ. Βασδραβέλλη, Οὐ Μακεδόνες κατὰ τήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Θεσσαλονίκη 1967, σσ. 121-166 (Δημοσιεύματα τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθ. 25) τοῦ Ἰδίου, Ὁ Ἀγῶνας τοῦ 1821 στή Μακεδονία, Θεσσαλονίκη 1969, σσ. 46-72 (Δημοσιεύματα τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθ. 21). Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἐμμανουὴλ Παπαῖς Ἡ Ἱστορία καί τό ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας του, Θεσσαλονίκη (ΙΜΧΑ) 1981.

χε πάντοτε νάντιπαλαίση πρὸς μεγάλας οἰκονομικὰς δυσχερείας. Ἄλλὰ καὶ ἕτερον χάσμα ἠνεώχθη εἰς τὰ πενιχρὰ οἰκονομικά της, ὡς ἐκ τῆς κατά μέρος ἀνοικοδομήσεώς της κατά τὸ ἔτος 1851 ἐπιστάσης πρὸς τοῦτο ἀνάγκης, ἐπειδὴ παντελῆς ἠπειλεῖτο κατάρρευσις. Ἐκτοτε ἡ Μονὴ ἔζη γλισχρότατα συντηρουμένη τὸ πλεῖστον ἐκ συνδρομῶν καὶ πληρώνουσα βαρεῖς τόκους, ἀλλὰ πάντοτε ἀκμαῖον τὸ πῦρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διατηροῦσα. Μαρτύριον τούτου ἔστω καὶ ἡ κατά τὸν ἀπὸ τοῦ 1903-1908 ἀγῶνα στάσις της, καθ' ὃν πᾶσαν δυνατὴν ὑπηρεσίαν προσέφερε καὶ ἄσυλον πάντοτε τοῖς ἡμετέροις παρέσχε - διότι ὡς ἐκ τοῦ ἐπικαίρου τῆς θέσεως τὸ κατά προτίμησιν ὀρμητήριόν των ὑπῆρξε - καὶ ὑλικῶς τὸ κατά δύναμιν ἐβοήθησεν καὶ ζημίας ἔνεκα τούτου ὑπέστη.

Ταῦτα πασίγνωστα τυγχάνουσι καὶ ἀρμοδίως δύναται ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης περὶ τῆς ἀληθείας τούτων νὰ πληροφορηθεῖ. Ἀπλῶς δέ ἀρκεῖται ἡ Μονὴ νὰ ὑπομνήσῃ τὴν τὸ 1904 τοῦ σώματος Νταφῶτη³⁶ μὲ προφανῆ κίνδυνον ἐπ' ἀρκετὸν ἀπόκρυψιν καὶ τὴν μεταφορὰν διὰ πλοιαρίων εἰς Σκόπελον.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατά τὰς ὑπηρεσίας τῆς Μονῆς.

Παραθέτομεν δέ ἤδη Ὑμῖν λεπτομερῆ προϋπολογισμόν τῆς Μονῆς, ἵνα ἴδητε ὅποσοι μὲν ἐλάχιστοι εἶναι οἱ πόροι της, ὅποσον δέ ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ ἐκ τοῦ βαρύνοντος αὐτὴν χρέους ἀπαλλαγὴ.

Τὰ ἐτήσια ἔσοδα τῆς Μονῆς εἶναι:

α. ἐκ τοῦ μισθώματος τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ λεβαδιῶν Λίρ.οθ.	250
β. ἐξ ἐνοικίων καταστημάτων αὐτῆς ἐν Καρυαῖς	100
γ. τὰ ἐκ βοηθημάτων καὶ εἰσφορῶν ἔσοδα μὴ δυνάμενα ἐπακριβῶς νὰ ὑπολογισθῶσι, οὐδέποτε ὁμως ὑπερβαίνοντα ἐτησίως τὰς	250
Ἦτοι ἐν ὅλῳ ἔσοδα ἐτήσια ἔχει ἡ Μονή	600

Ἐξοδα δέ ἔχει ἡ Μονή:

α. Φόρος πρὸς τὴν κυβέρνησιν (ταβίλια) ³⁷	60
β. τόκος τῶν τοκοφόρων ἀπαιτήσεων	100
γ. Ἐξοδα διατροφῆς ἑκατὸν μοναχῶν, ἔξοδα ἐνδυμασίας, ἔξοδα δι' ἐπισκευὰς τοῦ κτιρίου κτλ.	400
δ. δι' ἐργατικά, μισθοῦς, φυλακτικά τῶν ὀρίων Μονῆς κ.τ.τ.	140
Ἦτοι ἐν ὅλῳ ἔξοδα κατ' ἔτος	700

36. Πληροφορίες γιὰ τὸν Ἰ. Νταφῶτη, γιὰ τὸ σῶμα του καὶ γιὰ τὴ δράση του βλ. D. Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, Θεσσαλονίκη 1966, σσ. 217, 219, 221, 237, 237 σημ. καὶ 373 σημ. (Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθ. 89) καὶ Π.Α. Τσάμη, *Μακεδονικός Ἀγών*, Θεσσαλονίκη 1975, σσ. 271, 278-283 (Δημοσιεύματα τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονική Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθ. 27).

37. Πιθανῶς ἀπὸ τὴν τουρκικὴ λέξη *tahvil* = ὁμολογία.

Καθὼς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς Μονῆς δαπανωμένων, ὁ προϋπολογισμὸς αὐτῆς ἀναλόγως ἀφήνει ὄχι μικρὸν ἔλλειμμα, μετὰ μεγάλης δυσκολίας καλυπτόμενον. Ἄλλὰ ἐκτός τούτων ὑπάρχει καὶ πάγιον χρέος, ὄπερ κατὰ μὲν τὸν 8/βριον τοῦ 1909 ἀνήρχετο εἰς λ. ὄθ. 4.032, σήμερον δὲ διὰ τῆς λελογισμένης διοικήσεως τοῦ ὀσιωτάτου ἡγουμενοσυμβουλίου ὡς καὶ διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος ἀρχιμανδρίτου Καλλίστου Βαλιάνου Ἐσφιγμενίτου ὡς λιρ. ὄθ. 1000 καταλειφθέντος κληροδοτήματος, διατεθέντος ἐξ ὀλοκλήρου ἀπέναντι τοῦ χρέους, κατεβιβάσθη εἰς λίρ. ὄθ. 1800 χιλίας ὀκτακοσίας.

Τὸ χρέος τοῦτο ὀφείλεται εἰς πολλοὺς καὶ εἶναι μέρος μὲν αὐτοῦ μικρὸν τοκοφόρον, τὸ δὲ μεγαλύτερον ἄτοκον, ὀλόκληρον δὲ ἀνάγεται εἰς λίαν παρωχημένην ἐποχὴν. Ὑπάρχουσιν ἀπαιτήσεις ἀπὸ τοῦ 1818, 1822 κ.τ.τ.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀμέσως ἀπαιτητὸν καὶ ἐπειδὴ ἡ Μονὴ δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς, διὰ τοῦτο καθημερινῶς πιέζεται ὑπὸ τῶν δανειστῶν τῆς.

Τὴν τοιαύτην δυσχερεστάτην θέσιν τῆς Μονῆς ἐπωφελήθησαν οἱ Ῥῶσοι, οἵτινες προσφέρονται νὰ ἀγοράσωσι τὴν ἀπὸ Χαλκιδικῆς εἰς Ἅγιον Ὄρος λωρίδα γῆς τὴν ἀπομένουσαν εἰς τὴν Μονήν, τὸ μόνον μέρος ἀνήκον εἰς Ἑλληνικὴν Μονὴν δι' οὗ ἀκωλύτως δύναται οἱ ἡμέτεροι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀπώλεια μεγίστη θὰ εἶναι ζημία διὰ τὰ καθ' ὅλου Ἑλληνικά συμφέροντα. Ἐννοεῖται ὅτι ἀρνητικὴ ἐδόθη ἀπάντησις εἰς τὴν ἐλκυστικωτάτην ταύτην πρότασιν - προσφέρουσιν ἡμῖν 12.000 λιρ. ὄθωμ. - ἥτις θὰ ἐβελτίου μὲν τὴν οἰκονομίαν τῆς Μονῆς θέσιν, θὰ κατέστρεφεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου μέγαρα Ἑθνικά συμφέροντα.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῆς ἐπιμόνου στάσεως τῶν δανειστῶν, κίνδυνος ὑπάρχει μέγας νὰ ὑποκύψωμεν, ἐάν δὲν ἀναφανῇ τις ἀρωγὸς ἡμῖν, διὰ τοῦτο ἡ Ἱερά Κοινόβιος Μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου κρούουσα τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου - δευτέραν ἤδη φοράν - ἀπέστειλεν ἡμᾶς ἐνταῦθα, ἐξαιτουμένη τῆς Ἐπισημοῦ Ἑλλάδος τὴν μητρικὴν ἀντίληψιν.

Πρὸς Ὑμᾶς λοιπὸν ἤδη προσφεύγομεν, Ἐξοχώτατε, δεόμενοι τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος τὴν εὐμενῆ προσοχὴν καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων σύντονον βοήθειαν. Ἐχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι σήμερον ἐπὶ τῆς Ὑμετέρας Κυβερνήσεως κατενοήθη τὸ ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ δούλη Ἑλλάς ἀνευ τοῦ ἐλευθέρου τμήματος πατρικῶς μεριμνῶντος καὶ πρὸς διάσασιν τῶν ἀπομεινάντων τουλάχιστον ἐπιμελουμένου.

Τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ταπεινότατοι ἐν Χριστῷ εὐχέται.

Ἀνδριανὸς Ἱερομόναχος Ἐσφιγμένης
Παχώμιος Μοναχὸς Ἐσφιγμενίτης.*

* ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, χ. ἀριθ. [Ἀθήνα, 1912], Περὶ Ἁγίου Ὄρους.

2.

τῷ Ἐντιμοτάτῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Δραγούμη
 τμηματάρχη εἰς τό ἐπί τῶν ἐξωτερικῶν Β. Ἰπουργεῖον
 εἰς Ἀθήνας

Ἐντιμώτατε Κύριε

Ἐγκαταλελειμένοι παρ' ὄλων τῶν ὀρθοδόξων καί ἀγωνιζόμενοι ἐν τοῖς ἐρημικοῖς σιγηνώμασι τοῦ Ἄθω ὑπέρ τῆς αὐτοσυντηρήσεως καί τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως Ἰν' ἀλώβητον τήν Ἱεράν παρακαταθήκην παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ὑπερμέτρου χαρᾶς εἰδομέν τήν εἰς τήν δοκιμαζομένην Μονήν μας δωρεάν τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου, ἧς ἡ ἐπιτυχία κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς Ἰμετέρας Ἐντιμότητος.

Χαίρομεν διότι ἡ Μονή μας ἀπαλλάσσεται νῦν ἐπειγουσῶν ὀφειλῶν, χαίρομεν δέ περισσότερον διότι ἡ δωρεά Αὐτῆ ὡς ἡθικὴ μᾶλλον καί ὑλικὴ δύναμις θά τονώσῃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν τε καί τῶν λοιπῶν Ἀγιορειτῶν ὡς σωτήριον φάρμακον καί θά ἐνισχύσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ καλοῦ καί τῆς ἀληθείας.

Ἐκφράζοντες ἰδιαιτέρως τὰς εὐχαριστίας καί τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν τε καί ἀπάσης τῆς ἀδελφότητος πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως καί δι' Αὐτοῦ πρὸς τὰ λοιπὰ Αὐτῆς μέλη, καθῆκον ἡγοῦμεθα, ὅπως τιμήσωμεν τὰς ὑμετέρας φιλογενεῖς καί φιλευσεβεῖς πατροπαραδότους προσπαθείας ὑπέρ τῶν Ἱερῶν Σκηνομάτων τοῦ Ἄθω, καί ἰδίᾳ ὑπέρ τῆς Μονῆς μας, ὅθεν εὐχαριστοῦντες καί εὐγνωμονοῦντες αἴρομεν χεῖρας πρὸς οὐρανόν καί ἱκετεύομεν τὸν Ὑψιστον καί τὴν ἔφορον ἡμῶν Κυρίαν Θεοτόκον ὅπως διαφυλάττουσι ὑμᾶς ὑγιαίνοντας καί ἀνωτέρας πάσης ὀρατῆς καί ἀοράτου ἐπηρείας, ἐνισχύουσι δέ τὰς ὑμετέρας προσπαθείας ὑπέρ τῆς προόδου καί τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους.

Ταῦτα συγκινηθέντες γράφοντες καί πεποιθότες εἰς τὰ μεγαλόφρονα καί εὐσεβῆ αἰσθήματα τῆς Ἰμετέρας Ἐντιμότητος ἐχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι καί εἰς τό μέλλον δέν θά παύσητε εὐνοοῦντες τὴν ὑμετέραν Μονήν, ἧς εὐεργέτην Ἰμᾶς ἀνεγράψαμεν.

Ἐν ἀγίῳ ὄρει Ἄθω ἐν τῷ Μετὰ μεγίστης ὑπολήψεως καί τιμῆς
 Ἱερῷ Κοινοβίῳ τοῦ Ἐσ- οἱ ταπεινοὶ Ἰμῶν θεράποντες.
 φιγμένου τῆ 19ῆ Ἰουνίου
 1912

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου.

Ἄρχιμ. Σωφρόνιος καί οἱ σὺν ἐμοί ἐν Χριστῷ ἀδελφοί.*

* ΑΥΕ, 1912, αακ/Ι, χ. ἀριθ., Περὶ Ἁγίου Ὁρους.

Τῆν Αἰοῦν Ἐφορῶντι τῶν Κυρίων Ἐπα-
 διῶν Βενετίας Ἡρακλεουπόλεως

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
 ΒΕΝΕΤΙΑΝΟΝ ΠΑΡΙΑ
 ΑΠΟΣΤΟΛΕ
 ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Νο 11900
 Διοικητικῆς
 Ἰ. Λεωνίδου
 28/11/1908
 Π. Βενετίας

Μετὰ τὴν ἐπιτομιάν σου ἐν Αἴθρῃ τῆς Αἰοῦν, ἡ Ἁγία Κοινὴ
 τῆς Αἰοῦν τῶν Ἐγγύμων, καὶ οὖν ἁμεῖς ἐμὲν ἰσχυρῶς
 τῆς αὐτῆς ἀδυνατίας τὴν ἰσορροπίαν καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτῆς
 ἰσορροπίας.

Ἡ Αἰοῦν αὖτε ἀπεβλήθη οὐκ ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν μνηστέροις, ἀλλ'
 ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῆς Αἰοῦν διὰ τὴν ἀναστροφὴν τῆς, ἐν τῆσδε τῆς Ἐφορῆς
 ἀρχῆς καὶ ἀναστροφῆς.

Τῶν ἐν τῆν ἐν ἐπιστάσει συμπληρωσῶν ὑπογράψω- ἰσχυρῶς ἐν τῆσδε
 ἔργων ἀναστροφῆς - ὑπογράψω, ἡ ἐν τῆσδε Ἁγία Αἰοῦν τῶν Ἐγγύ-
 μων ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς - ἰσχυρῶς ἐξ ἁπλῶς ἰσχυρῶς
 αὐτῶν ὅτι ἀναστροφῆς τῆς Αἰοῦν ἰσχυρῶς Ἁγία Ἁγία.

Μετὰ τῆσδε ἡ Αἰοῦν ἰσχυρῶς καὶ ἀναστροφῆς τῆς Αἰοῦν, καὶ
 τῆσδε ἀναστροφῆς τῆσδε τῆσδε ἀναστροφῆς τῆσδε ἀναστροφῆς
 ἰσχυρῶς ἡ Αἰοῦν ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς
 ἀναστροφῆς Ἁγία καὶ ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς ἐν τῆσδε ἀναστροφῆς
 τῆσδε, ἐν τῆσδε καὶ ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς τῆσδε ἀναστροφῆς
 τῆσδε ἀναστροφῆς, ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς.

Ἐπειὶ ἡ Αἰοῦν ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς τῆσδε ἀναστροφῆς
 ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς, ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς τῆσδε
 ἀναστροφῆς. Ἀναστροφῆς τῆσδε ἰσχυρῶς καὶ ἰσχυρῶς ἀναστροφῆς
 ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς τῆσδε ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς ἀναστροφῆς

EFION

μικρὸν καὶ ἀνεὶν ὅαντοι τῆς ἡμετέρας ἐπαρξέτω — εἴτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ τῆς δίσεως τὸ κατὰ φροσύνην ὀφειλόμενον τὸν ἰσχυρὸν — καὶ ἴσως τὸ κατὰ δύναμιν ἐπιβήδου καὶ ἰσχυροῦ ἵμα τῶν ἰουδαίων.

Ταῦτα τὰ σασίφραδα ὑπερέβη καὶ ἠρμολύς δύναται ἡ ἑβραϊκὴ ἐξέλιξις ἐπὶ τῆς ἀγαθίας τῶν τῶν ἀσφαλοειδῶν. Ἐπιπέδω δὲ ἠρμολύς καὶ Μοῦσῆς τὸ ἰσχυρὸν τὸν κατὰ τὸ πᾶν τῶν ἐπιπέδων καὶ ἠρμολύς ἢ ἀσφαλοειδῶν καὶ τὸν μεταστροφῶν τῶν ἀσφαλοειδῶν ἐπιπέδων.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τῆς ἰσχυροῦ τῆς Μοῦσῆς.

Παραδοτικῶν δὲ ἤδη ἑβραϊκῶν μεταστροφῶν ἀσφαλοειδῶν τῆς Μοῦσῆς ἵνα ἴσως ὅσοον μὲν ἐπέκεινται εἶναι οἱ ὄφρα καὶ, ὅσοον δὲ ἄλλα κατὰ τὴν ἐπιπέδω ἢ ἐν τῷ ἀσφαλοειδῶν αἰτῶν χριστοῦ ἀσφαλοειδῶν.

Τὰ ἑβραϊκὰ ἰσοδία τῆς Μοῦσῆς εἶναι:

α' ἐν τῷ μεθυσματικῷ τῶν ἀσφαλοειδῶν καὶ ἠρμολύς	Λίρ. δ.	250
β' ἐν ἰσχυρῶν ἀσφαλοειδῶν αἰτῶν ἐν καρτίῳ	" "	100
γ' τὰ ἐν ἐπιπέδων ἢ ἐπιπέδων ἰσοδία μὲν ἀσφαλοειδῶν		
καὶ ἀσφαλοειδῶν ἰσοδία ὅσων ἀσφαλοειδῶν ἐπιπέδων αἰτῶν		250
ὅσων ἐν ὅσων ἰσοδία ἰσοδία ἔχου ἡ Μοῦσῆς	Λίρ. δ.	600
ἰσοδία δὲ ἔχου ἡ Μοῦσῆς:		
α' ὅσων ἀσφαλοειδῶν ἀσφαλοειδῶν (αἰτῶν)	Λίρ. δ.	60
β' ὅσων ἀσφαλοειδῶν ἀσφαλοειδῶν	" "	100
γ' ἰσοδία ἀσφαλοειδῶν ἀσφαλοειδῶν ἰσοδία ἐν ἰσοδία		
ἰσοδία δὲ ἰσοδία τῶν ἀσφαλοειδῶν α. τ. γ.	" "	400
δ' ἐν ἰσοδία, ἀσφαλοειδῶν ἀσφαλοειδῶν τῶν ἀσφαλοειδῶν α. τ. γ.		140
ὅσων ἐν ἰσοδία ἀσφαλοειδῶν	Λίρ. δ.	700.

Καὶ τὸ γράμμα ἐν τῷ ἐν πρώτῃ γραμματῇ καὶ ἐστὶ ἰσο
 τῆς Μοῦσας διασπείρων, ὁ ἀρτίοστροφοῦς αὐτῆς ἀναγνώστῳ ἀγίνω
 ἔχει μίαν ἔμφραμα, μίαν μὲν δὲ ἄλλαν ἀναγνώστῳ.

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσοστροφῆς καὶ ἀρτίου Χρῆτος, ἰσοστροφῆς
 τῶν ὀφθῶν τοῦ 1909 ἀναγνώστῳ ἐν ἰ. 4. 032, ἰσοστροφῆς δὲ διὰ
 τῆς ἰσοστροφῆς διασπείρων τῶν ἰσοστροφῶν ἰσοστροφῶν
 ἐν ἰ. 4. 032 τῶν ἀσπείρων ἀρτίου Χρῆτος
 Βασιλέως ἰσοστροφῆς ἐν ἰ. 1000 ἀναγνώστῳ ἀρτίου
 ἰσοστροφῆς, διασπείρων ἰσοστροφῆς ἀσπείρων τῶν Χρῆτος, καὶ
 ἰσοστροφῆς ἐν ἰ. 1800 ἀναγνώστῳ.

Τὸ γράμμα ἐστὶν ἰσοστροφῆς καὶ ἐστὶν μίαν μὲν αὐτῶν
 τῶν ἰσοστροφῶν, τῶν ἰσοστροφῶν ἀσπείρων, ἰσοστροφῶν δὲ ἀσπείρων
 ἐν ἰ. 4. 032 ἀναγνώστῳ ἰσοστροφῆς. ἰσοστροφῆς ἀσπείρων ἀσπείρων
 1802 α. τ. τ.

ἰσοστροφῆς δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ἐστὶν ἰσοστροφῆς ἀσπείρων καὶ ἰσοστροφῆς
 Μοῦσας δὲ ἀσπείρων καὶ ἰσοστροφῆς τῶν ἰσοστροφῶν ἐν, διὰ τῶν τῶν
 ἀσπείρων ἀσπείρων ἰσοστροφῆς τῶν ἀσπείρων τῶν.

Τῆς τοιαύτης ἰσοστροφῆς τῶν δὲ τῶν τῶν Μοῦσας ἰσο
 γράμμαται οἱ Ρῶσοι, ἰσοστροφῆς ἀσπείρων καὶ ἀσπείρων
 αὐτῶν ἀσπείρων καὶ ἰσοστροφῆς ἀσπείρων καὶ ἰσοστροφῆς
 ἀσπείρων ἐν τῶν Μοῦσας, τῶν ἰσοστροφῶν ἀσπείρων ἰσοστροφῆς
 τῶν Μοῦσας δὲ ἰσοστροφῆς ἀσπείρων οἱ ἰσοστροφῆς καὶ ἰσοστροφῆς
 δὲ τῶν ἰσοστροφῶν ἰσοστροφῆς τῶν ἀσπείρων καὶ ἰσοστροφῆς
 ἐστὶν ἰσοστροφῆς διὰ τῶν ἀσπείρων ἰσοστροφῆς ἀσπείρων.

ἰσοστροφῆς δὲ ἀσπείρων ἀσπείρων ἐν τῶν ἰσοστροφῶν τῶν
 τῶν ἀσπείρων — ἀσπείρων ἰσοστροφῆς 12.000 ἰσοστροφῆς —

ζην δὲ ἐβλήθη μὲν ἐπὶ ἀποστομῶν ἐπὶ κοτῆς διαι, ἔπειτα τὸ
 φεῖδρος ἀγ' ἔβρον μετὰ τὰ ἑκὼς συμφορὰ.

Ἐπειδὴ ἄρα ὡς ἐπὶ τῆς ἐσομένης δόξας τῶν δευτέρων, ἀνδρόν
 ἰσοφρον μετὰ τὰ ἰσοκρίτους, ἐκείνῃ ἀναφορῇ ἐπὶ
 ἀριστῶν ἡμῶν, διὰ τὸ τὸ ἴσον Κοινοβίον κοτῆς τῶν ἔσων
 μέντοι, κροῖον σα τὸ πῦλονα τὸ πῦλονα, διὰ τὸν εὖ
 γὰρ - ἀποκρίσει ἡμῶν ἐπὶ ταῦτα, ἔπειτα μὲν τῆς ἐσομένης
 ἔργων τῶν μετὰ τὴν ἀντίμωσιν.

Πρὸς ἡμῶν γινώσκῃ εὖ ἀποκρίσει, ἔργων τῶν, διὰ
 τὸ τῆς ἑκείνης ἐσομένης τῶν ἐμῶν ἀποκρίσει καὶ τῶν
 μετὰ τὴν ἐκείνην τῶν ἀποκρίσει ὁμοίον τῶν ἑκείνης. ἔργων
 δι' ἑστέρας ὅτι ἔργων τῶν τῆς ἑκείνης Κοινοβίον καὶ
 τῶν τῶν ὅτι διὰ τὸν εὖ τὰ ἑκείνην ὅτι ἔργων τῶν
 ἐκείνης τῶν μετὰ τὴν ἀποκρίσει μετὰ τὴν ἀποκρίσει
 ὡς τῶν ἀποκρίσει τῶν μετὰ τὴν ἀποκρίσει.

τῆς ἑκείνης ἐσομένης, τῶν μετὰ τὴν ἐκείνην ἐκείνης
 ἑκείνης τῶν μετὰ τὴν ἀποκρίσει τῶν μετὰ τὴν ἀποκρίσει
 Παχύφρος ἑκείνης τῶν μετὰ τὴν ἀποκρίσει

Τῷ Ἐπιμνηστῆρι κυρίῳ Γεωργίῳ Δρα-
κούμῃ τμηματάρχῃ εἰς τὸ ἐπί τῶν
ἐξωτερικῶν Β. Ὑπουργεῖον

εἰς Ἀθήνας

Ἐπιμνηστῆρι Κύριε

Ἐμασὶν ἀνεπιμέλειται καὶ ὅσον τῶν
ἐπιδοσῶν καὶ ἀγωνισμάτων ἐν τοῖς ἐρημι-
κοῖς σπηταίοις τοῦ Ἄθω ἐνὶ τῇ αὐτο-
συτησίᾳ καὶ τῇ ἐθνεῶν ἡμῶν ἐνοχά-
σει ἐν ἀγνώστῳ τῆς θεῆας παρακατα-
θήσειν παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς,
μεθ' ὑπερμέτρου χαρᾶς εἶδομεν τῆς εἰς
τὴν δουλειᾶς ἡμῶν Μορφῆς μας δωρεὰν
τοῦ Ὑπουργοῦ Συμβουχίου, ἧς ἡ ἐπιτυ-
χία κατὰ μέγα μέρος ἀρξέται εἰς τὴν
ἐπιτυχίαν τῆς Ὑμετέρας Ἐπιμνηστῆρι.

Χαίρομεν διότι ἡ Μορφὴ μας ἀνα-
χάσεται τῶν ἐπιτυχῶν ἀρξέται, χαίρομεν
δέ ὑπερσσότερον διότι ἡ δωρεὰ αὐτῆς ἐπὶ ἡ-
μεῖς μάλλον ἢ ἐξ ἡμῶν ἐπιτυχῶν δά τὸν
ση τὰς ψυχὰς ἡμῶν τε καὶ τῶν χριστιανῶν ἀφ-
ερῶν ἐπὶ σωτήριον φάρμακον καὶ δά ἐ-
πιτυχῶν ἡμῶν εἰς τὸ ἀγαθὸν τοῦ μαχοῦ
καὶ τῆς ἀνομιᾶς.

Ἐυφράζομαι ἰδιαιτέρως καὶ ἠχαρίζε-
 αἶ μ' ἐπὶ ἐὐγνωμοσύνην ἡμῶν τε καὶ ἀνάσσει
 τῆς ἀδελφότητος ὑπὸ τὸν κ. Περσέδωρον ἐπὶ
 τοῦ β. Πυθαγόρου καὶ δὲ αὐτοῦ ὑπὸ κα-
 λου ἀνδρῶν μέγας, μαθητῶν ἡρώδου,
 ὧν τιμῶμεν καὶ ὑμετέρας μαθητῆς
 καὶ φιλοσοφίας πατροπαράδοτου προσωπι-
 αῖ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν Συνομημάτων τοῦ Αἰῶ
 καὶ ἰδία ὑπὸ τῆς κοινῆς μας, ὅθεν εὐχα-
 ρίζομεν καὶ ἐὐγνωμοσύνην αἰετὸν χι-
 ρῶν καὶ οὐρανὸν καὶ ἱκετεύομεν τοῖς ἑ-
 ἴστον καὶ ἐπὶ ἔφορον ἡμῶν ἑορῶν θεοτόκων
 ὧν διαφυλάττουσι ὑμᾶς ὑμαιοῦντα καὶ ἀν-
 τεράσας ἀσπῆς ὁρατῆς καὶ ἀράτου ἐσπῆρας, ἐν-
 εχούσι δὲ καὶ ὑμετέρας προσωπίας ὧν
 τῆς προσόδου καὶ τῆς ἀγῶνις ἐνδεδειγῶν τοῦ ἑ-
 ἴστον.

Ταῦτα εὐμνησθημένοι πρό-
 βοῦν καὶ οἰοῦμεν εἰς τὰ μεγαλοῦρα
 καὶ εὐσεβῆ αἰσθηματα τῆς ὑμετέρας
 ἔπιμύθητος ἔχομεν δὲ ἠελίου ὅτι
 καὶ εἰς τὸ μέγαν δὲ καὶ καί ὅτι

ἔχουσιν ἐν τῆσιν ἡμετέροις Μορτί, ὡς εὐφ-
 ρέων ἡμῶν ἀνεγνώσαντες
 ἔν ἁγίῳ ὄρει αἰῶν ἐν τῷ Μικᾷ μεγίστην ἐνοχλήσασιν ἡμῶν
 ἡμῶν Πουροβίῳ ἐν Ἑσθέρῳ· οἱ τανυτοὶ ἡμῶν ἑτάροισιν
 τοῦ ἐτ. 19^{ου} Ἰουλίου 1912

Ὁ Πατριάρχης τῆς Ἁγίας Βασιλείας καὶ Πατριάρχης
 χειρὸς πλοῦτος τοῦ Ἑσθέρου
 Ἐπίσκοπος Δακρυπόλεως ἡμῶν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει

Β

Σέ πρόσφατη αναδίφηση, τήν ὁποία κάναμε στό Ἱστορικό Ἀρχεῖο τοῦ Ἰπουργείου Ἐξωτερικῶν τό Μάιο τοῦ 1980, συναντήσαμε μεταξύ τῶν ἄλλων καί ἕνα Ἰπόμνημα, τό ὁποῖο γράφτηκε ἀπό ἀγνωστο, μέχρι σήμερα, καλλιγράφο μοναχό ἢ λαϊκό, ἀλλά τό περιεχόμενό του ἀπηχεῖ τίς γνώμες τοῦ Κοσμᾶ Βλάχου. Τό Ἰπόμνημα αὐτό, πού ἀποτελεῖται ἀπό 22 σελίδες, ἔχει γιά τίτλο στήν 1η σελίδα τή φράση: "Τό Ἅγιον Ὅρος ἀπό τοῦ 7ου π.Χ. μέχρι τοῦ 20ου μ.Χ. αἰῶνος"¹ καί ἀκολουθεῖ ἡ φράση: "Ὁ ἐν Θεσσαλονίκη Ἐπίτροπος² τοῦ Ἁγίου Ὅρους Κοσμᾶς³ Ἁγιοπαυλίτης βεβαιοῖ τό ἀληθές τῆς μετά χειρας ἱστορικῆς ἐκθέσεως ἥτις ἐγράφη ἐπί τῇ βάσει αὐθεντικῶν καί ἀδιαφιλονεικῆτων πηγῶν, αἰτινες κεῖνται εἰς τήν διάθεσιν παντός μελετητοῦ. 5/VII/13". Τέλος, στή 2η σελίδα τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ὁ ὑπότιτλος: "Περί τῆς ἑλληνικότητος τοῦ Ἁγίου Ὅρους καθ' ὄλους τοὺς αἰῶνας".

Ὅταν ἐξετάσαμε καί μελετήσαμε τό περιεχόμενο τοῦ Ἰπομνήματος, θυμηθῆκαμε ὅτι τό κείμενο αὐτό συνέπιπτε μέ τό ΙΑ' κεφ. τοῦ ἔργου τοῦ Μελετίου Μεταξάκη, Μητροπολίτου Κιτίου, Τό Ἅγιον Ὅρος καί ἡ ρωσική πολιτική ἐν Ἀνατολῇ, Ἐν Ἀθήναις 1913, σσ. 135-145 (: Ἡ Ἑλληνικότης τοῦ Ἁγίου Ὅρους καθ' ὄλους τοὺς αἰῶνας). Ὁ ἀντικειμενικός, στήν προκειμένη περίπτωση, Μεταξάκης, σημείωσε στό κάτω μέρος τῆς σελ. 135, ὅτι τό κεφάλαιο "ὀφείλεται εἰς λόγιον Ἁγιορείτην".

Μποροῦμε λοιπόν νά ποῦμε ὅτι τό ΙΑ' κεφ. τοῦ ἔργου τοῦ Μελετίου Μεταξάκη ὀφείλεται στό λόγιο Ἁγιορείτη Κοσμᾶ Βλάχο. Μά κι ἄν ἀκόμη δέν εἶναι δικό του, ἀλλά τοῦ τό ἔδωσαν γιά νά τό ἐξετάσει, μποροῦμε πάλι νά ποῦμε πῶς ἀνήκει στόν Κοσμᾶ Βλάχο, μία καί ὁ τελευταῖος δέ διέγραψε τίποτε ἀπό τό κείμε-

-
1. Ἀρχεῖο Ἰπουργείου Ἐξωτερικῶν, 1913, φακ. Α/5: Ἐμβάσματα ἐκ Ρωσίας (Τό Ἅγιον Ὅρος ἀπό τοῦ 7ου π.Χ. μέχρι τοῦ 20ου μ.Χ. αἰῶνος), χωρῆς ἐνδειξη τόπου συγγραφῆς, 5 Ἰουλίου 1913.
 2. Ὁ Ἐπίτροπος ἦταν ἐκπρόσωπος τοῦ Ἁγίου Ὅρους στή Θεσσαλονίκη. Ἰπῆρχε καί ἕνας στήν Κωνσταντινούπολη. Τό 1913 Ἐπίτροπος Θεσσαλονίκης ἦταν ὁ γνωστός συγγραφέας Ἱεροδιάκονος Κοσμᾶς (Βλάχος) Ἁγιοπαυλίτης, τέως Ἰβηρῆτης, Πρβλ. Κ.Κ. Πακουλίδη, Οἱ Ρῶσοι Ὀνοματολόγιστοι τοῦ Ἁγίου Ὅρους, Θεσσαλονίκη 1977, σ. 82 (Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθ. 173).
 3. Πρβλ. τό ἔργο του (Βλάχου Κοσμᾶ, Διακόνου), Ἡ Χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὅρους - Ἀθῶ καί ἐν αὐτῇ Μοναί καί Μοναχοῦ πάλαι τε καί νῦν, Βόλος 1903.

νο καί σημείωσε μάλιστα ότι "βεβαιοί τό ἀληθές τῆς μετά χειρας ἱστορικῆς ἐκθέσεως ..." κλπ.

Εἶναι γνωστό ὅτι οἱ Ῥῶσοι κελλιῶτες μοναχοί σέ Ὑπόμνημά τους πρὸς τοὺς πρεσβευτὲς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων στὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Λονδίου γιὰ τὰ Βαλκανικά ζητήματα, μέ ἡμερομ. 12 Μαΐου 1913⁴, ζητοῦσαν τὴ διεθνοποίηση τοῦ Ἁγίου Ὁρους⁵. Τό 1913 ὁ Κοσμάς Βλάχος ἦταν μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἡ ὁποία φρόντιζε νά κατατοπίζει τὴν κοινὴ γνώμη γιὰ τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ στό Ἅγιον Ὁρος. Στίς προσπάθειες τῆς Ἐπιτροπῆς πρέπει νά συμπεριλάβουμε καί τὴν ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Μελετίου Μεταξάκη, Τό Ἅγιον Ὁρος καί ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ (δ.π.), τό ὁποῖο ἐκδόθηκε μέ ἔξοδα τῆς Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου.

Ἦταν λοιπὸν φυσικό, στὴ σπουδὴ τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου τοῦ Μελετίου Μεταξάκη νά συμπεριληφθεῖ καί ἓνα ἀπὸ τὰ Ὑπομνήματα, μέ συντάκτη τὸν Κοσμά Βλάχο, τὰ ὁποῖα χρησιμοποίησε ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Φαίνεται καθαρὰ ὅτι τό κείμενο τοῦ Κοσμά Βλάχου ἦταν Ὑπόμνημα καί ἀπὸ τό γεγονὸς ὅτι στήν 3η σελίδα τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ἡ φράση: "... θεωρῶ καθήκον ὅπως λάβω τὴν τιμὴν καί ἐπιστήσω τὴν Ὑμετέραν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἑξῆς..."

Ἐκεῖνο τό ὁποῖο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία εἶναι τό γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ τό Ὑπόμνημα τοῦ Κοσμά Βλάχου ἀναφέρεται στοὺς Ῥώσους, στοὺς Βούλγαρους καί στοὺς Σέρβους, ὁ Μελέτιος Μεταξάκης περιέλαβε στό ἔργο του (σύμφωνα μέ τό θέμα του) μόνο τὰ ἐπιχειρήματα πού ἀναφέρονται στοὺς Ῥώσους. Ἔτσι, τό ΙΑ' κεφ. τοῦ ἔργου τοῦ Μελετίου Μεταξάκη προέρχεται ἀπὸ τίς 20 πρώτες σελίδες τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ Κοσμά Βλάχου, μέ ἐλάχιστες καί

4. Ih vysoprevvoshoditel'stvam, Gospodam Poslam Velikih Deržav, Členam meždunarodnoj konferencii v Londone po Balkanskim Voprosam. Sv. Gora Afon 12 Maja 1913 g. Sledujut podpisi Nastojatelej s bratijami 97 afonskih russkih obitelej. S podlinnym verno. Predsedatelej Bratsva Russkih Kelejnih obitelej na Afone Ieroshimonah Gerasim, Cerkovnyja Vedomosti 1916, τεῦχ. 17' 1917, τεῦχ. 3, 4 καί 6.

5. Γιὰ περισσότερα πρβλ. Ἰσίδωρου μοναχοῦ, Ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Α. Δημοτριέβακην ἡ περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Σμύρνη 1913, Μιλτ. Καραβοκυροῦ, Τοῦ Ἁγίου Ὁρους τὰ δίκαια καί προνόμια Ἀνασκευὴ ὑπομνήματος Ῥώσων τινων Κελλιωτῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Κωνσταντινουπόλις 1913, Βησσαρίωνος καθηγ. Γρηγοριάτη, Οὐ Ἄγῶνες τοῦ Ἁγίου Ὁρους κατὰ τῆς διεθνοποιήσεως αὐτοῦ, Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς, 6 (1963) 156-199.

Ἐξάλλου πρβλ. καί τό Ὑπόμνημα τό ὁποῖο ἔστειλε στό Λονδίνο καί ἡ Ἱερὰ Κοινότης, μέ ἡμερομ. 26 Αὐγούστου 1913, στή μελέτη τοῦ Βησσαρίωνος καθηγ. Γρηγοριάτη, δ.π., σσ. 180κμ.

ἀσήμαντες παραλλαγές, τίς ὁποῖες, νομίζουμε, ὅτι δέν ἀξίζει τόν κόπο νά ἀναφέρουμε ἐδῶ. Γιά τήν ἱστορία ὅμως τοῦ θέματος θά ἀναφέρουμε ἐδῶ, ὅ,τι περιέχει τό Ἐπόμνημα τοῦ Κοσμά Βλάχου γιά τήν ἐλληνικότητα τοῦ Ἁγίου Ὄρους καί δέν τό συμπεριέλαβε ὁ Μελέτιος Μεταξάκης στό ἔργο του: Τό "Ἅγιον Ὄρος καί ἡ ρωσική πολιτική ἐν Ἀνατολῇ (ὀ.π.):

(σ. χφ. 20:)"Ἱστορικῶς εἶναι ἀποδεδειγμένον περί τῶν Σέρβων: α' Ὅτι συγκεντρωμένοι ἐβίωσαν πάντοτε ἀπό τοῦ 1197 ἕως τοῦ 1784 εἰς τήν Μονήν τοῦ Χελανδίου ἢ Χελανδαρίου, ἥτις ἐδόθη αὐτοῖς ὑπό τῶν Ἑλλήνων.

β' Ὅτι κατά τόν XVI αἰῶνα εἰσῆλθον ἐφημέρως καί εἰς τινάς ἄλλας ἐλληνικάς Μονάς μὴ κατορθώσαντες νά παγιωθῶσιν ἐπί μακρόν ἐν αὐταῖς καί

(σ. χφ. 21:) γ' ὅτι τό 1896, ἐνέργεια τῆς Σερβίας εἰσῆχθησαν ἐκ νέου 20-25 Σέρβοι κληρικονομαχοί εἰς τήν ἀρχαίαν τῶν Μονῶν τοῦ Χελανδαρίου πρὸς ἀνάκτησιν τάχα ἱστορικῶν δικαιωμάτων.

Ἱστορικῶς εἶναι ἀποδεδειγμένον περί τῶν Βουλγάρων:

α' Ὅτι ἀπό τοῦ XIV αἰῶνος βιοῦσιν εἰς τήν Μονήν τοῦ Ζωγράφου καί

β' ὅτι Βούλγαροι μοναχοί ἀπό τοῦ XVIII αἰῶνος βιοῦσιν ὀλιγαριθμότατοι εἰς εὐάριθμά τινα "κελλία" καί εἰς τήν σκήτην "Βογορόδιτσαν".

Σημειωτέον δέ ὅτι αἱ σλαυϊκαί Μοναί νῦν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εἰσὶ τρεῖς:

α' Ἡ τῶν Ῥώσων ἥτις ἦτο ἐλληνικωτάτη μέχρι τοῦ 1840 καί ἐλληνορωσική μέχρι τοῦ 1875.

β' Ἡ Μονή τοῦ Χελανδαρίου καί

γ' Ἡ Μονή τοῦ Ζωγράφου. Ἐν ἀμφοτέραις δέ μέχρι τοῦ 1875 ἐβίωσαν πολλοί καί ἀξιόλογοι Ἑλληνες μοναχοί μεταξὺ τῶν Σλαύων, αἱ δέ ἐλληνικαί μοναί εἰσὶ δεκαεπτὰ".

Τὸ Ἅγιον Ὄρος

ἀπὸ τοῦ 7^{ου} π.χ. μέχρι τοῦ 20^{ου} μ.χ. αἰῶνος

Ὁ ἐν Ἀσσομασίῳ, Ἐπίσκοπος
 τοῦ ἁγίου ὄρους
 Κοσμάς Ἀρμενογενής
 δευταίος ἐξ ἁγιάς τῆς μελά
 χώρας ἰσορικῆς ἐπίσκοπος
 ἡμῶν ἐγράφη ἐπὶ τῆς βάσεως
 ἀδελφότητος καὶ ἀδισκοπονί-
 κῶν σφραγῶν, αἰῶνες κει-
 νῶν ἐν τῇ διαδοχῇ πάντος
 μεγεθῶν. 5/VII/13

Πανομοίωτο τῆς 1ης σελ. τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ Κοσμά Βλάχου. ΑΥΕ,
 1913, Φακ. Α/5 : Ἐμβάσματα ἐκ Ρωσίας.